

BAUMAN, ZYGMUNT. *ELS REPTES DE L'EDUCACIÓ EN LA MODERNITAT LÍQUIDA*. BARCELONA: ARCÀDIA, 2007

La vida líquida és, ras i curt, una vida precària viscuda sota condicions d'incertesa constant. I la seva traducció és una contínua *successió de començaments* —sigui quin sigui l'aspecte de la vida quotidiana de què parlem— o, més ben dit, una *successió de finals*, perquè, per damunt de tot, l'habilitat necessària per als individus que viuen en aquestes societats líquides no és com iniciar o obrir, sinó com acabar o tancar. Per a Bauman, les identitats s'adopten i s'abandonen ràpidament i, si no es fa així, la moda de *creació destructiva* en què la vida líquida procedeix acaba destruint les altres formes de vida i les persones que les practiquen. Importa la velocitat, no la durada. Allò que ara val són les possibilitats sempre creixents de noves experiències.

Aquest estat de les coses és el que alimenta l'anomenada *educació al llarg de la vida*. Bauman afirma que el terme *lifelong education* ha necessitat dos mil anys d'ençà de la *paideia* grega per passar de ser un oxímoron a un pleonasma (p. 26). Davant d'això, però, hauríem d'observar que, malgrat que *paideia* vingui de *pais* (nen/a), aquest era un concepte que, si bé en un sentit estricte sí designava un determinat període d'edat i la transmissió de la cultura que durant aquest període es portava a terme, va arribar a significar a la pràctica quelcom més. «A l'Atenes clàssica s'havia anat imposant la idea que l'educació (la cultura) no tenia uns límits temporals, que era cosa de tota una vida. [...] Quan els atenesos deixen d'anar a casa del mestre, l'educació no ha acabat per a ells, sinó que els poetes s'encarreguen encara d'ensenyar allò que és útil i honest (diu Aristòfanes a *Granotes*, 1057)».¹ La força que l'impetuós present imprimeix a la novetat cal posar-la en relació amb la història.

Certament, però, és innegable que hi ha un discurs amplíssimament estès que explícitament entén l'educació molt més enllà dels primers anys de la vida. De fet, és sorprenent fins a quin punt ha quallat el discurs de la vida com a aprenentatge. Tant que, realment, costa trobar entre les generacions que ara tenen menys de trenta anys algú que no jutgi les seves experiències laborals, relacions sentimentals, etc., en termes de poder aprendre tal cosa o de poder aportar tal altra. Un *modern sòlid* (com ara Bauman) diria: «En la modernitat líquida, aquell qui pateix un fracàs l'etiqueta com un aprenentatge i llestos, a una altra cosa sense més preocupar-se'n». Òbviament, però, un *modern líquid* mai consideraria un *acabament* com un fracàs.

1. Carles MIRALLES, «Fins a Plató», a PLATÓ, *Paideia: Protàgores, de la República, de les Lleis*, Vic, Eumo, 1992, p. LIV-LV.

Continuant, però, des del punt de vista de l'anàlisi sòlida que fa el nostre bon sociòleg, la vida líquida s'alimenta de la pròpia insatisfacció del jo respecte a ell mateix, totes les relacions són relacions de consum i, per això, distingir entre consumidors i objectes de consum és més aviat una qüestió que depèn del punt de vista que es prengui, de l'aspecte de què es parli o del moment en què hom es trobi. La vida en la modernitat líquida és una vida de consum. Els seus objectes són molt variats, senzillament perquè el consum esdevé l'ànima i la lògica de la vida. Tot plegat imprimeix a les coses un límit de vida útil, ja es tracti d'una rentadora, un màster, un contracte laboral o una relació de parella. Quan qualsevol d'aquests pot ser substituït per un altre que ofereix noves prestacions, coneixements, experiències o possibilitats de vida en comú, s'abandonen immediatament. Per això no ens ha d'estranyar que l'educació no formal continuï obrint els braços i rebent cada cop més usuaris. Allò que ofereix ha de ser curt i efímer i s'ha de poder fer compatible amb qualsevol altra cosa més endavant, ja sigui un curset de plantes medicinals, de cant coral, d'arteràpia o de Photoshop.

Bauman planteja un «art de la vida líquida» les característiques del qual són: saber que no se sap on es va i, més o menys, sentir-s'hi còmode; aprendre a fer les coses i passar pels llocs a gran velocitat; acostumar-se a caminar sense brúixola ni mapa de ruta; finalment, reconèixer que, les tres anteriors, tampoc no se sap fins quan.² Parem atenció en què això que cal per ser un «artista de la vida líquida» es pressuposa com un conjunt de *sabers*. Podria ser aquesta una possible tasca d'una pedagogia de la liquiditat? Sens dubte que podria. Però entre algunes altres, amb diferències ben importants entre elles. En Bauman no hi entra, però fem-hi, si més no, algun apunt.

Quan parlem de fer un plantejament educatiu específic per a unes circumstàncies específiques (en aquest cas, el fenomen de la liquiditat de la nostra societat moderna), estem parlant d'una *pedagogia de* (en aquest cas, de la liquiditat). I una pedagogia de la liquiditat es pot entendre, de manera ben diferent, ja sigui, d'una banda, com un pensament sobre l'educació que vol abordar el fenomen de la liquiditat o, de l'altra, com un pensament sobre l'educació que és essencialment líquid, efímer, improvisat... Fixem-nos en el títol del petit llibret que estem comentant: *Els reptes de l'educació en la modernitat líquida*. Però ara mirem l'original anglès: *Liquid modern challenges to education*. En l'original ja s'assumeix la modernitat líquida com un fenomen la qualitat del qual pot adjectivar per si sola els reptes de l'educació. És a dir, literalment parla de

2. Zygmunt BAUMAN, «Introduction: On living in a liquid modern world», a *Liquid life*, Cambridge, Polity Press, 2005, p. 1.

reptes moderns líquids.³ I altre cop ens duu a l'ambigüitat de què parlàvem. Es poden entendre, d'una banda, com uns reptes que tematitzen aquest moment històric, però, de l'altra, com uns reptes essencialment líquids, provisionals, momentanis...

Si es tracta d'un repte educatiu que es preocupa per la liquiditat, llavors parlem d'una *pedagogia sòlida (de la liquiditat)*. Una pedagogia que segurament té clar el que vol i pot ser: *a)* acabar amb aquesta liquiditat insuportable; *b)* perpetuar-la perquè li sembla un horitzó desitjable, i *c)* despreocupar-se de la seva bondat i només mirar que els educands disposin de les eines necessàries per sobreviure-hi. Si, en canvi, es tracta d'un repte educatiu que és líquid en ell mateix, llavors parlem d'una *pedagogia líquida (de la liquiditat)*. Aquesta ja no té tan clar on vol arribar, només va fent sense mirar què deixa enrere ni què espera al davant, va trobant solucions sobre la marxa i les va canviant de la mateixa manera i a gran velocitat.

En Zygmunt Bauman no acaba d'aclarir-se (si mirem en conjunt les seves darreres obres) respecte a quina és l'esperança de vida de la societat moderna líquida. De vegades, afirma que una situació com la que descriu l'actualitat no pot durar gaire temps; d'altres, però, ho planteja com un estat de les coses irreversible i, a més, en acceleració. És segurament per això que se li fa difícil aventurar propostes pedagògiques. És segurament per això que el sociòleg s'atura quan conclou el diagnòstic de la societat. Potser és l'hora del pedagog.

Xavier Laudo i Castillo